

Knap se rodiš

ŽIGA PUCELJ

Na odprtju počastitve 40-letnice delovanja Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v letu 2021 je atrij ZRC SAZU gostil ponovno izvedbo kinoušesnega glasbeno-filmskega projekta **Potujoči kino Bridka Bebiča** oziroma »zvokoslični kalejdoskop sodobnoplesnih filmov« **Od kovača do knapa** (2018, Bratko Bibič), pospremljenega z živo glasbeno spremljavo v razširjeni zasedbi šestih glasbenikov. Projekt v koprodukciji Zavoda Alcedo in Zavoda EN-KNAP, v sodelovanju s Slovensko kinoteko ter s podporo SCCA – Zavoda za sodobno umetnost, je idejni vodja in izvedbeni protagonist Bratko Bibič s sodelavci prvič uprizoril že ob neki drugi obletnični priložnosti leta 2018 – takrat je 25-letnico praznoval Zavod En-KNAP, 10-letnico pa plesna skupina EnKnapGroup. Za novo uprizoritev, novo interpretacijo z gosti in gostjami, je Bratko poleg v Ljubljani živečega portugalskega harfista in elektrofonika Eduarda Raona ter tolkalca Vida Drašlerja, ki sta produkcijo spremljala že ob splavitveni priložnosti, tokrat odbral še glasbenega multipraktika in izdelovalca inštrumentov Sama Kutina ter violinistko Ano Kravanja, ki ju domača javnost zadnja leta rada spremlja ob njunem delovanju v mednarodno prepoznavni skupini Širom, v zasedbo pa je povabil tudi vokalistko Teo Vidmar. Vsi vključeni glasbeniki so sicer v zadnjem desetletju in več izrazito prisotni na močni slovenski sceni prosto improvizirane glasbe, njihove spretnosti v glasbeni improvizaciji pa so seveda tudi ključni pogoj sodelovanja v projektu *Potujoči kino*, ki z živo odigrano glasbeno komponento spremlja 50-minutno montažo najdenih gibljivih podob in (re)kompozicijo njim pripadajočih, razvezanih in ponovno prevezanih zvočnih zapisov.

»Slična« komponenta projekta *Od kovača do knapa* je seveda ključna za kinotečno izkušnjo. Ta je bila, čeprav je javnost

lahko dogodek spremljala zgolj preko spletnega prenosa, seveda v osredju fokusa izvedbe na terenu in v ekipi revije Ekran smo imeli v času prepovedi javnih dogodkov redko srečo, da smo se je lahko udeležili v živo v prijetnem ambientu atrija. Bibičeva predpripravljena montaža temelji na video in zvočnih izsekih sodobnoplesnih filmov Iztoka Kovača iz produkcije Zavoda EN-KNAP: **Narava beso** (1995, Patrick Otten in Iztok Kovač), **Vrtoglavi ptič** (1997, Sašo Podgoršek), **Dom Svobode** (2000, Sašo Podgoršek), **Krotilci časa** (2002, Dan Oki), **Kaj boš počel, ko prideš ven od tu?** (2005, Sašo Podgoršek) in **Vašhava** (2014, Sašo Podgoršek). Vidne, zvočne in glasbene komponente teh filmov je Bibič za projekt *Od kovača do knapa* razrezal in neodvisno kolažiral, desinhroniziral in (re)komponiral, vsaj deloma po principih t. i. konkretne glasbe (musique concrète, 1948) Pierra Schaefferja in skladateljskih kolegov, ki so v petdesetih ter šestdesetih letih prejšnjega stoletja delovali v okviru pariških Groupe de Recherche de Musique Concrète (GRMC) oziroma kasneje Groupe de Recherches Musicales (GRM). Montaža nato v okviru *Potujočega kina* deluje kot neke vrste glasbena notacija, partitura za živo koncertno in improvizirano izvedbo glasbenikov, ki se torej v svojem igranju nanašajo tako na njeno vidno kot na njeno zvočno in glasbeno plat. Glasbeniki torej improvizirajo na kompozicijo filmskega vidnega in slišnega materiala, igrajo ob filmu – in vsekakor ne bi bili pravi improvizatorji, če ne bi igrali tudi proti filmu oziroma mimo njega, neodvisno tako od glasbe filmovih zvočnih stez kot lastne glasbene motivacije.

Od kovača do knapa seveda ni Bratkov prvi poskus soočanja filmskega medija z glasbeno kompozicijo in izvedbo ter tudi ni prvi njegov projekt, ki morda bolj znani format glasbenega spremljanja nemih filmov nadgrajuje v izraziteje izdelano glasbeno-kompozicijsko obliko. Že s trilogijo **Potujočega**

Foto: Zarnod EN-KNAP

kina Na domačem vrtu (1999–2005/2015–2016, Bratko Bibič) je izpeljal »kreativno de- in remontažo« v Slovenskem filmskem arhivu »najdenih podob«, ki jih je oblikoval v novo vidno in zvočno celoto. Film kot partitura je torej naslednji korak, premik v polje žive izvedbe, in je še eden izmed izvernih Bibičevih posegov v kanon glasbenega avantgardizma oziroma modernizma 20. stoletja, kakršnih je skozi skoraj pol stoletja dejavnosti na področju glasbe nanizal resnično zavirljivo število.

Bratko Bibič ter njegove gostje in gosti, s katerimi smo ga v zadnjem času videli tudi že ob zaenkrat redkih, vendar radostnih koncertnih izvedbah skladb z njegove zadnje plošče *Hommage à cliché* (2019, Bratko Bibič & gosti & gostitelji), so se torej v atriju ZRC SAZU ob odsotnosti občinstva postavili v raztegnjen polkrog pred projekcijo na steni in zaigrali ob šestih filmskih sekvencah oziroma glasbenih stavkih. Prvi, *Igra, sistem, naključje*, se ukvarja z metodo, tako v glasbenem smislu in smislu improvizacije kot kmalu tudi že giba, vsekakor pa nas z vidika krovne naracije predvsem uvede

v montažni ritem, njegove tematske poudarke, karakterje, scene, ki že sami po sebi tako rekoč implicirajo vso zgodbo, gibanje in prehajanje; pripoved šestih stavkov projekta *Od kovača do knapa* je namreč izrazito nelinearno naplastena in v tem sinhrono povezuje vse vpete elemente in ideje. Skozi stavke *Predor, Baladur, Ansambli in labirinti, Od prhe do prahu* se nato vračamo v enako, v scene kot nemi ter ob zvočni arhitekturi celo slepi opazovalci industrijske, rudniške infrastrukture in kroga knapovega življa, ki se pôje ali pleše.

Morda prvi, ključni element ritma pripovedi je tu oder kot prizorišče knapovskega dela in kulture. To so scene oziroma predvsem prostori, kamnolomna stena, rudniški rovi ali denimo močno estetizirana nekdanja rudarska kopalnica Vašhava v Zagorju, ki šele nahajajo sobni ples kot koreografiran moment, mimobežno gibanje, ter posameznika, karakter. Gib visokega Aleša Hadalina je trd in izrazito zaznamuje pripoved, ko se pojavi v hipih prečenja in izhoda, vendar se krog nadaljuje v strašnem uravnoveženju ilustrativnega in konkretnega,

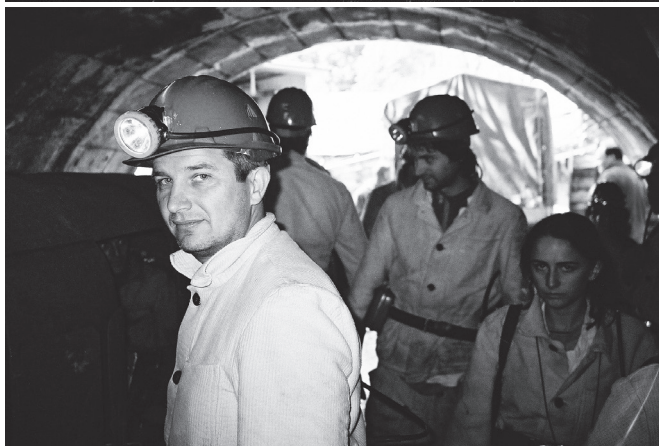

Foto: Zoran EN-KNAP

ki ju z ustvarjenimi kontrasti izjemno izpelje tudi zvočna in glasbena komponenta, nikoli predaleč v igri improvizacije in nikoli preblizu simboliki v prenosu vidne podobe v glasbeno-kompozicijsko potezo skladatelja ali improvizatorja.

Zaključni *Happylogue* morda v svoji optimistični simboliki predvsem pretirava, deluje zastarano in naivno s poskusi

kontrasta, z livade zre v trboveljski dimnik, ki ga danes obletavajo športni plezalci in Red-Bullovi YouTube droni. Projekt *Potujoči kino Bridka Bebiča: Od kovača do knapa* deklarira suverenost v nerodnosti in nelagodju, v tem, kako knapov svet ni tukaj in zdaj, čeprav je zaključen in večni, ven od tu nikakor ne gre ... Otročič je pepel telesa in početja. Knap se rodiš.